

Narodziny nowoczesności

1. Przeczytaj tekst i wykonaj polecenia.

Wiek XIX to gwałtowny rozwój Komory Cieszyńskiej, która między innymi założyła kopalnię koło Ostrawy w Pietwaldzie, nabyła szyb w Karwinie, zbudowała szyb Albrechta. Uruchomiła też szyb Hoheneggera, przy którym wybudowano dużą koksownię, było to osiągnięcie na skalę europejską (92% produkcji koksu Austro-Węgier).

Komora Cieszyńska zatrudniała w nowopowstałych zakładach wykwalifikowaną kadrę techniczną, którą tworzyli Niemcy, Czesi i inni. Stosowano na szeroką skalę nowości techniczne: siłę wody zastąpiono bardziej wydajną parą wodną, nieco później elektrycznością, co pozwoliło na szybko postępujące wydobywanie i produkcję hutniczą. Hohenegger, zdolny inżynier i geolog, był dyrektorem większości kopalń, dążył do wytwarzania odpowiedniej ilości surowca i przerabiania go na gotowe fabrykaty. Koncentracja procesu wydobywania i przetwórstwa w jednym miejscu pozwalała osiągnąć ogromne zyski bez ryzyka. Siła robocza była na miejscu, a dzień pracy trwał od 12 do 16 godzin. Natomiast, aby sprostać potrzebom rozwijającego się transportu surowców (kłopotliwy był transport rud ze Słowacji) i gotowych wyrobów, zaistniała konieczność budowy kolei. W 1872 r. powstała kolej koszycko-bogumińska, a na jej trasie wzrosło znaczenie miast i wsi. Komora w Cieszynie uzyskała ogromne korzyści finansowe, natomiast upadły ośrodki hutnicze za granicami Księstwa Cieszyńskiego (Huta Fryderyka w Żywcu i w Węgierskiej Górze).

S. Michalkiewicz, *Historia Śląska t.3 cz. I, 1850-1890*, Wrocław, Warszawa, Kraków, Gdańsk, 1976, s.165.

1. Przygotuj notatkę na temat tego, w jakim tempie rozwijał się przemysł wydobywczy w Księstwie Cieszyńskim?
2. Jakie były potrzebne inwestycje do osiągnięcia większych zysków?

2. Na podstawie tekstu odpowiedz na pytania.

Węgiel używano na miejscu w przemyśle, a nadwyżki wywożono na Dolny Śląsk, Pomorze, do Poznańskiego, Niemiec i Galicji. W II poł. XIX w. w Cieszynie, Boguminie, Bielsku, Frytku, Dziedzicach i Frysztacie powstały zakłady metalurgiczne wytwarzające drut, gwoździe itd. We Frysztacie zbudowano fabrykę wagonów. Od 1 stycznia 1906 r. wszystkie arcyksiążęce zakłady hutnicze i komory w Cieszynie przeszły pod zarząd Wiedeńskiej Spółki Akcyjnej, którą utworzył ze swych dóbr arcyksiążę Fryderyk, by zwiększyć znacząco ich dochodowość. Taki stan przetrwał do I wojny światowej.

Ważnym działem przemysłu na Śląsku Cieszyńskim było włókiennictwo. W 1822 r. działało kilkanaście manufaktur – przędzalni, tkalni, farbiarni. Rozwinał się ludowy przemysł tkacki samodzielny lub chałupniczy. Główne ośrodki przemysłu chałupniczego stanowiły tereny bielsko-bialskie, gdzie lokalizował się przemysł włókienniczy i maszynowy, stanowiąc jedność gospodarczą na pograniczu Galicji i Śląska Cieszyńskiego (Bielsko) z przedłużeniem na ośrodki przemysłowe w Andrychowie i Kętach. Znaczącym ośrodkiem przemysłu włókienniczego był Frydek. Występowały różne rodzaje produkcji sukna: kamgarny (przędza czesankowa), sztuczna wełna, pasmanteria plusz i inne. Używano wełny australijskiej, amerykańskiej i afrykańskiej. Produkcję cechowała wysoka jakość, a eksportowano ją m.in. do krajów bałkańskich i na Bliski Wschód.

Rozwój przemysłu tekstylnego spowodował powstanie przemysłu maszynowego (maszyny tkackie, przędzalnie, armatury i pompy), gdzie kadre techniczną stanowili przeważnie Niemcy i Czesi. Dbano także o rozwój szkolnictwa zawodowego, aby zakłady były zasilane wykwalifikowaną kadrą. W Dziedzicach i Czechowicach powstały rafinerie. Rzemiosło Księstwa Cieszyńskiego pełniło nadal funkcje usługowe i wspomagało drobną wytwórczość.

Komora Cieszyńska zawiadywała również potężną gospodarką leśną, przetwórstwem spożywczym (mleko, masło, itp.) oraz gospodarką hodowlaną (ryby, bydło, konie itp.)

Narodziny nowoczesności

1. Jaką rolę odegrali Habsburgowie na drodze do nowoczesności Księstwa Cieszyńskiego?
2. Jak rozumiesz treść przysłowia *Potrzeba jest matką wynalazku*?
3. Które etapy okresu kapitalizmu wpłynęły na procesy urbanizacyjne?
4. Jaką rolę odegrała kolej dla rozwoju Śląska Cieszyńskiego?
5. Spróbuj poszperać za informacjami o życiu twoich przodków na Śląsku Cieszyńskim.

3. Na podstawie tekstu odpowiedz na pytania.

Ludność Śląska Cieszyńskiego w latach 1857-1900 zwiększyła się z 190 tys. do 360 tys. Gęstość zaludnienia wynosiła około 62 osoby na km² i przekroczyła 200 osób. Główny wzrost demograficzny spowodował rozwój sieci osadniczej, szczególnie okręgu Ostrawskiego na Śląsku Cieszyńskim. W latach 1900 - 1910 mieszkało tam 369 tys. osób. W latach 1890-1900 na Śląsku Cieszyńskim liczba ludności wzrosła z 300 tys. na 369 tys. tj. o 23 %. Średnio 1 km² zamieszkiwało 162 osoby. Siła robocza napływała z sąsiednich krajów - Królestwa oraz z Galicji. Na terenie zagłębia ostrawsko-karwińskiego w latach 1900-1901 pracowało 32 % robotników i górników urodzonych w Galicji, 10 % w krajach czeskich i alpejskich, 2,6 % na Śląsku Pruskim. Te rolnicze tereny pokrywały się gęstą siecią zatłoczonych nadmiernie kolonii robotniczych, licznych przykopalnianych osiedli oraz silnie przeludnionych, starych wsi.

STRUKTURA WSI I STAN POSIADANIA ZIEMI NA ŚLĄSKU CIESZYŃSKIM 1891-1900 W %.

Wielkość gospodarstw w ha	1891	1900
do 2	57	59
2-5	24	22
5-20	16	16
ponad 20	3	3
Razem	100	100

Źródło: Jarosz M., *Śląsk Cieszyński*, Kraków, 1907, s. 19; K. Groniowski, *Uwłaszczenie chłopów w Polsce. Geneza-realizacja-skutki*, Warszawa 1976, s.112.

Narodziny nowoczesności

Wieś cechowała rozdrobnienie gruntów. W końcu XIX stulecia było 59% osad karłowatych (w tym blisko połowa do 0,5 ha i 2% małych). Gospodarstwa niesamodzielne stanowiły 81% ogółu. Ich właściciele musieli szukać zarobków w przemyśle, chałupnictwie i w drobnej wytwórczości.

Postęp rolniczy obejmował jedynie drobne gospodarstwa zwane siedlackimi, część z nich miała ponad 100 ha, ok. 3%, ogólnej liczby osad zajmowało 15% ziemi.

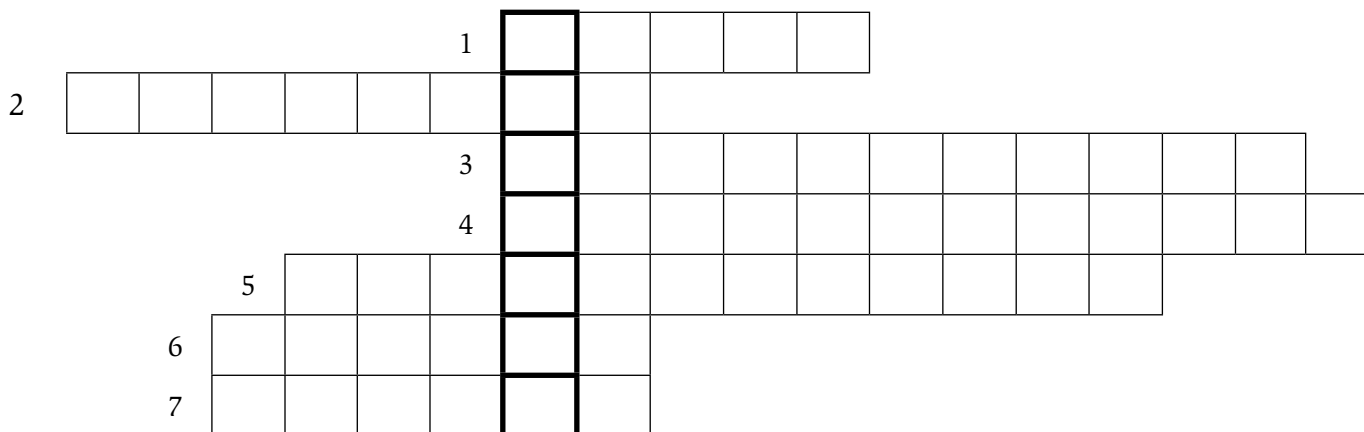
Na bazie gospodarki rolnej i leśnej rozwinął się przemysł spożywczy, browary, cukrownie, gorzelnie, olejarnie. Tartaki dostarczały półfabrykatów do przemysłu budowlanego, meblarskiego kopalń itp. Śląsk Cieszyński cechowała wielowyznanowość i wielokulturowość, mieszały się tu wpływy niemieckie, czeskie, polskie, galicyjskie itp. Osiedlali się tutaj również Żydzi, którzy zajmowali się handlem i posiadali własne szkoły zawodowe.

1. Jakie były przyczyny przyrostu ludności na Śląsku Cieszyńskim?
2. Na podstawie tabeli napisz, jaka wielkość gospodarstw dominowała oraz jakie były skutki rozdrobnienia gospodarstw rolnych?
3. Jakie gałęzie przemysłu rozwijały się w omawianym okresie? Jak to wpływało na życie ludności?
4. Na podstawie wiedzy pozaźródłowej scharakteryzuj rolę ludności żydowskiej dla rozwoju tego terenu.

4. Debata za i przeciw: *Gdzie żyło się lepiej? – w Księstwie Cieszyńskim czy poza jego granicami?*

5. Na podstawie artykułu (patrz link), napisz jak zmieniało się miasto pod wpływem przemian gospodarczych XIX/XX w. (http://gosilesia.pl/other/books/43/pdf_to_download.pdf)

6. Rozwiąż krzyżówkę.

1. Koszycko-bogumińska, powstała w 1872 r.
2. Zbudowano tam fabrykę wagonów.
3. Zakład produkcyjny, w którym produkcja odbywa się ręcznie i oparta jest na podziale pracy.
4. ... rolne
5. Nadanie chłopom uprawianej ziemi na własność.
6. Imię księcia, który założył pierwszą hutę w 1770 r.
7. Dokument z 17 IV 1848 r. dotyczący chłopów.